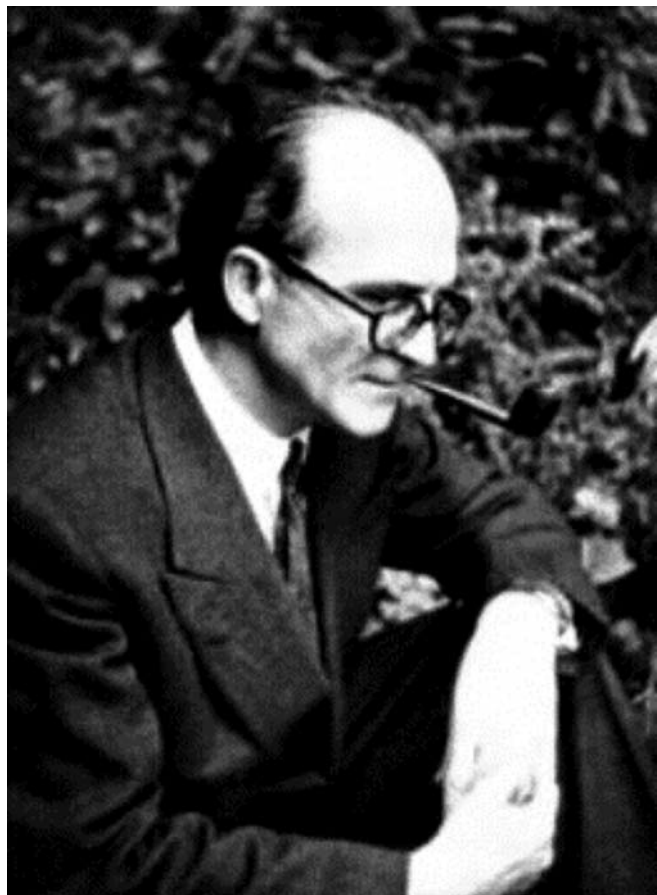

CONSTANTINA BULEU

Selecția miturilor. Eliade

Mircea Eliade apreciază că pentru omul primitiv sacrul înseamnă putere. Prin faptul că mitul¹ povestește o istorie sacră, relatează un eveniment care a avut loc în timpul primordial, este povestea unei faceri și vorbește numai despre ceea ce s-a întâmplat pe deplin, el furnizează imaginea celei mai indiscutabile realități și, implicit, a celei mai

indiscutabile surse de putere și de valoare a ei. Funcția dominantă a mitului este de a înfățișa modelele exemplare ale tuturor riturilor și ale tuturor activităților omenești semnificative, fără a paraliza inițiativa omenească înfățișând modelele intangibile, ci incitând omul să creeze. Mai mult chiar, mitul „îi garantează omului că ceea ce se pregătește să facă a mai fost făcut, îl ajută să alunge îndoielile pe care le-ar putea avea în ceea ce privește rezultatul întreprinderii sale”², modelul mitic fiind susceptibil de aplicații nesfârșite. Gândirea mitică se poate adapta noilor condiții socio-culturale, însă nu se lasă extirpată, deoarece imagini și conduite, sub camuflajul lor profan, sunt structurate mitic, dovadă a supraieșirii lui *homo religiosus* în perimetrul protector al culturii.

Mitul conducătorului³, fie că avem în vedere zeul sau eroul exemplar, adică seria formată din Reformator, Revoluționar, Șeful partidului, rezistă în speranța unei renovări universale, adânc înrădăcinată în sufletul colectiv. Rolul și misiunea fondatorilor de mișcări totalitare reclamă un număr consi-

derabil de elemente soteriologice și eschatologice, structurante pentru curentele mesianice. Un exemplu în acest sens este programul lui Marx. Acesta cuprinde mitul Vârstei de Aur în societatea fără clase, rolul izbăvitor al proletariatului și ipostazierea eschatologică a burgheziei. Dacă Eliade validează structura mitică a comunismului marxist, el exclude greva generală a lui Sorel⁴ din sfera mitului, argumentând cu lipsa precedentelor sale mitice.

Oamenii au tendința „să devină arhetipali și paradigmatici”⁵, să se proiecteze în timp mitic. Astfel că, în demersul de mitizare al personalităților istorice, biografia reconstituită urmează normele mitice. Personajul istoric se metamorfozează în erou mitic, iar evenimentul este integrat în acțiuni mitice, valoarea care se conservă în fiecare caz fiind exemplaritatea. Omul modern, în fața terorii istoriei, nu are de fapt libertatea de a face istoria, care fie se face singură, datorită germenilor din trecut, fie este făcută de o minoritate la putere care i-o impune. Aceasta din urmă este o existență istorică, legislator al gesturilor permise, și nu un arhetip al propriei lor existențe.

Datorită gândirii colective și a creației sale, mitul, lumea modernă mai păstrează ceva din comportamentul mitic, iar acesta acompaniază gândirea personală a omului modern. Altfel spus, mitul nu dispăre din actualitatea psihică. El doar își schimbă aspectul și își camuflează funcțiile. Vechile valori sacre sunt revalorizate, practic, la nivel profan, în lumea modernă, iar la scară colectivă, mitul se manifestă ca mit politic. Omul areligios⁶ este obsedat de reminiscentele lui *homo religiosus*, este înconjurat de funcții mitologice și performează funcții mitologice. Aici avem în vedere cărțile, media, filmul, dar mai ales literatura. Ea este un veritabil depozitar de mituri degradate, iar puterea uzează de acest instrument pentru a-și crea un mit. Când o ființă istoricește determinată recurge la imagini și simboluri, ea integrează stadiul omului primordial, arhetip imposibil de realizat deplin într-o existență concretă.

„Orice hierofanie este o kratofanie, o manifestare a forței”⁷, este sentința lui Eliade. Orice kratofanie dezvăluie o alegere, iar cel ales este întotdeauna cel puternic și virtual marcat de aceeași ambivalență care traversează și sacrul. Tocmai acesta este spațiul de acțiune al forței Mana. Potrivit lui Marcel Mauss, Mana⁸ simbolizează forța magică a fiecărei ființe și se traduce prin autoritate și bogăție. Kratofaniile⁹ sunt manifestări ale forței temute șienerate, asimilabile logicii celui ales, care este implicit cel puternic, cel fertil și cel temut. Plecând de la opoziția instaurată de Dumézil între Suveranul Înfricoșător și Suveranul Legiuitor, Mircea Eliade¹⁰ atribuie celui de-al doilea magia creatoare de forme și prestigii, care-i permite să guverneze lumea, să-i asigure stabilitatea. Arma lui este legătura. Prestigiul magic al suveranului legător se justifică prin puterile sale: justiție, administrație, securitate, adică tot ceea ce îl opune violenței războinice a celui-lalt. În acest complex al legatului omul poate recunoaște un arhetip al propriei sale situații în lume, omul fiind prins în rețeaua puterii. □

polemice

¹ Eliade, Mircea: *Aspecte ale mitului*. În românește de Paul G. Dinopol, Prefață de Vasile Nicolescu, Editura Univers, București, 1978, p. 56

² Ibid., pp. 132-133

³ Ibid., p. 165

⁴ Împrospătată de sentimentele provocate de violența proletară, ideea grevei generale produce o stare de suflet prozaică, dar face ca forțele sufletului să permită realizarea unui atelier care să funcționeze liber și să conducă la un progres real.: Sorel, Georges: op. cit., p. 181; Eliade îi aplică eticheta de fals mit în: Eliade, Mircea: *Eseuri. Mitul eternei reînțoarceri. Mituri, vise și mistere*. Traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, Editura Științifică, București, 1971, p. 129

⁵ Ibid., p. 35

⁶ Id.: *Sacrul și profanul* Traducere de Brândușa Prelipceanu, Editura Humanitas, București, 1995, pp. 177-183

⁷ Id.: *Eseuri. Mitul eternei reînțoarceri. Mituri, vise și mistere*. ed. cit., p. 221

⁸ Mauss, Marcel: *Eseu despre dar*. Traducere de Silvia Lupescu, Studiu introductiv de Nicu Gavriluță, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 120

⁹ Eliade, Mircea: *Tratat de istorie a religiilor*. Cu o prefață de Georges Dumézil și un Cuvânt înainte al autorului, Traducere de Mariana Noica, Editura Humanitas, București, 1995, p. 27

¹⁰ Id.: *Imagini și simboluri. Eseu despre simbolismul magico-religios*. ed. cit., pp. 114-147

